

ISKANJE DOMOVINE ALI: ČLOVEK MED PREBIVANJEM IN ODHAJANJEM

Če v filozofiji sprašujemo po domovini, je več možnosti, da se tej temi približamo. Tako lahko, na primer, začnemo pri *pojmu* in interpretiramo zgodovino tolmačenj domovine kot pojmovno zgodovino, pri kateri – kakor pri biserni ogrlici – različne pojme domovine različnih filozofov razvrščamo drugega za drugim. Možno je tudi, da na začetek postavimo razlago *zadeve* »domovina«, da bi s pomočjo definirajoče stave tega, kar domovina je, prišli v pogovor z drugimi razlagami. Zadeva »domovina«, ki smo jo postavili na začetek, se tako izkaže za merilo, ob katerem pomerjamo vsako drugo interpretacijo domovine; vodi in usmerja njihovo presojo. Poleg tega se lahko vprašanje po domovini steče v vprašanje po *problemu* domovine, pri katerem v osprednje potisnemo mnogoznačnost pomenov in večplastnost konotacij domovine. Iz te perspektive lahko še posebej poudarimo, da se domovine ne da natančneje zajeti, da se na koncu izmakne določitvi, saj je ta nasprotna njeni naravi.

109

Tudi če bi lahko vsakič utemeljeno izbrala vsakega od teh načinov približevanja, bomo šli po drugi poti. Na njej se vprašanje po domovini postavlja kot vprašanje po človeku v njegovem strukturalnem temeljnem ustroju. S tem mislim, da poskuša naš prispevek začeti pri človeku, da bi lahko motril bistveni odnos med človekom in prostorom, v katerem prebiva, odnos med človekom in časom, v katerem prebiva, in s soljudmi, s katerimi prebiva v njem. Povedano

---

drugače: gre za to, da pripovedujemo o tolmačenju človeka kot domovinskega bitja, ki odgovarja na vprašanje ‚Kako človek je‘. Tega tolmačenja ne smemo razumeti napačno, tj. esencialistično, v smislu nekakšnega bistvenega jedra človeka. Namesto tega to vprašanje v transcendentno filozofski perspektivi sprošča pogled na antro-po-ontološko strukturo človeka, ki utemeljuje vsako mišljenje, čutenje, hotenje, vsak način človeškega agiranja. Rečeno drugače: če hočemo razumeti fenomen domovine, je treba pokazati na principielno ustrojenost človeka, od koder postane vidno, da sta človek in domovina že vnaprej v bistvenem odnosu.¹

110 Če v taki pripovedi človeka tolmačimo kot domovinsko bitje, in nas to tolmačenje tudi zavezuje, potem to ne pomeni, da bomo v najboljšem primeru podali zgolj neko izmišljeno zgodbo, ki jo lahko vsak trenutek zamenja kaka druga. V pripovedni filozofiji [*erzählende Philosophie*] bomo, po eni strani, podali odgovor na vprašanje po bistvu človeka, ki ga ne moremo dokazati; zato se mora [ta odgovor] v vednosti o nedokazljivosti tega, kar ve, izkazati za kar se da prepričljivega. Po drugi strani pa odgovor prevzema odgovornost za ta odgovor, kolikor upošteva konsekvence, ki iz njega rezultirajo. To pomeni, da sta v pripovedni filozofiji med sabo neposredno, neločljivo povezana tako antro-po-ontologija kot tudi etika; njuna resnica se mora izkazati. Filozofija, ki ne pripoveduje, si zapre pot do svojega najlastnejšega [*ureigenen*] bistva. V nevarnosti je, da bo obubožala v ozkih tirih praznega konstatiranja in sumiranja faktičnega.

Iskanje domovine se pred tem ozadjem pokaže kot iskanje človeka, za katerega je konstitutivno neutrudno nihanje med prebivanjem in odhajanjem [*Wohnen und Gehen*]. Da bi razjasnila notranje sovisje med to temeljno človeško ustrojenostjo in domovino, napredujem v treh korakih. V prvem koraku, »Na poti po sledih domovine ali: človek kot pot-domov« poskušam razdelati in označiti to dvojno strukturo človeka, ki ima tako domovno kot potno plat, ki sta v nerazrešljivem konfliktu. V drugem koraku, »Od iskanja k odvisnosti, ali: človek v hiši ali na cesti«, vodi intencija, da bi predstavila spodletelo formo človekovega iskalnega gibanja, ki se do skrajnosti izostri v odvisnosti. V njej človek ravno ne izpolni možnosti nihanja med svojima bistvenima platema. Umakne se, bodisi v hišo ali pa veliko potuje sam. In končno bi rada v tretjem koraku,

¹ Prim. moja raziskavo *Filozofija domovine – domovina filozofije* | Philosophie der Heimat – Heimat der Philosophie, Berlin 2003.

»Rana domovine, ali: na poti k velikem ozdravljenju«, pokazala gibanje udomljenja, ki bi ga rada imenovala proces ozdravljenja, ki človeku daje možnost za poglabljanje v udejanjanju njemu lastnih kvalitiet vezanja.

1. Iskanje po sledih domovine ali: človek kot pot-domov

Eden od najpomembnejših vpogledov filozofske antropologije dvajsetega stoletja je, da je človeku lastna odprta struktura, ki mu omogoča, da se distancira od svojih gonov in svobodno izbira to ali ono. To pomeni, da človek ni hlapec svojih gonov, ker se s silo svojega duha lahko principielno distancira od njih in odločno reče »Ne«. Tako ugledamo človekovo odgovornost, ki predpostavlja prav prosto voljo in z njo izbiro med ravnaji, torej pripis specifičnega dejanja.

To odprto strukturo lahko značilno [*kennzeichnend*] popišemo takole:

Nekdo sedi za pisalno mizo. Dokončati mora pismo, da bo še pravi čas prišel na pošto. Nenadoma začuti v sebi občutek lakote in na pamet mu pade, da je za zajtrk pojedel samo pol kosa kruha. Misli na pismo, ki ga brezpogojno mora dokončati, misli na svojo lakoto, potem spet na pismo in obsedi. Pismo napiše do konca, ga vtakne v ovojnico, nese na pošto, in se ob povratku ustavi pri peku, da bi se po opravljenem delu končno nasitil.

111

Situacijo pozna vsak od nas. Poznamo jo v tej ali oni variaciji. Dva konkurenčna vzgiba se spopadata. Po eni strani želiš izpolniti svojo dolžnost, veš, da moraš oddati pismo, preden zaprejo pošto, po drugi strani pa želiš potešiti lakoto in kar se da hitro kaj pojesti. Ta človekova možnost, da lahko izbira med prvim in drugim, kot rečeno, ni nikakršna postranskost, skoraj jo lahko označimo za človekovo najlástnejšo bistveno možnost, ki človeka načelno razlikuje od živali in mu v tem oziru prireka poseben položaj.

Iz tega razloga dojame Max Scheler človeka kot »tega, ki zmore reči ne«, »asketa življenja«, »večnega protestanta zoper vso golo dejanskost«,² ki mu zaradi duha principielno pripada možnost, da se odgne od svoje zavezanosti

---

² »Neinsagenkönner«, »Asket des Lebens«, »der ewige Protestant gegen alle bloße Wirklichkeit«. Prim. Max Scheler, *Die Stellung des Menschen im Kosmos*. 10. izdaja, Bern, München 1983, str. 55. Glej tudi *Položaj človeka v kozmosu*, Ljubljana 1998, str. 49.

gonom in se dvigne v svobodo. Povedano s Schelerjevimi besedami: »Človek je bitje, ki se z močjo svojega duha lahko do svojega življenja [...] obnaša principiелно *asketsko* – potisne in potlači svoje gonske impulze, tj. jim odreka hrano zaznavnih podob in predstav.«³ Od tod lahko razumemo, da ni treba, ko začutiš lakoto, takoj teči k hladilniku, da bi jo potešil, ampak lahko, morda zaradi pisma, ki ga je treba napisati (ali pa tudi zaradi številke na tehtnici), lahko rečeš »ne« hrani, se torej zmored sam določati. Človek je zato, kot Scheler poudari, »X, ki se lahko v nedoločni meri obnaša ‚odprto do sveta‘. Učlo-večenje je vzdig v svetno odprtost z močjo duha.«⁴

Pokaže se, da ima človek, za razliko od živali, ki se giblje po trdno utrjenih tirih svojih instinktov, odprto strukturo, prek katere se lahko vedno znova distancira od domnevnih nalog in lahko svobodno stopa v svet. Po mojem mormo človeka v tej odprti strukturi označevati prek dveh bistvenih potez, ki bi jih rada poimenovala prebivanje in odhajanje, biti-domačen in biti-na poti. Človekovo odprto strukturo lahko preciziramo kot »vezano prostost za«, *gebundenes Freisein für*; in človeka terminološko označimo kot pot-domov. Kaj to pomeni?

112

Najprej, beseda »*bistvena poteza*« napotuje na to, da prebivanje in odhajanje nista dejavnosti, ki se jih človek lahko poslužuje ali pa tudi ne, kot na primer igranja nogometa, gledanja televizije ali pa šivanja – nasprotno, vedno mu že principiелno pripadata, kot um ali pa občutki; pravzaprav šele ponazorita, kaj človek kot človek je in kaj zmored biti. Človek, ki ne igra nogometa, lahko igra hokej, rokomet ali odbojko, tj. lahko izbere eno vrsto športa ali pa drugo. Človekova bistvena poteza pa ni zamenljiva: če se ne razvije, je človek prevaran za njemu lastno in svojevrstno. Človek, ki ne prebiva in odhaja, ki torej permanentno ne niha med obema bistvenima potezama, se spravi ob najlastnejšo priložnost, da bi v popolnem razvitju svojih možnosti zgradil kar se da veliko napetost in ozdravel, kar izražamo z različnimi rekli, kot na primer, da bo dopustil, da bo njegova »osebnost dozorela«, da bo »okrepil svoj značaj« ali si

³ »Der Mensch ist das Wesen, das kraft seines Geistes sich zu seinem Leben [...] prinzipiell *asketisch* – die eigenen Triebimpulse unterdrückend und verdrängend, d.h. ihnen Nahrung durch Wahrnehmungsbilder und Vorstellungen *versagend* – verhalten kann.« Scheler, Die Stellung des Menschen im Kosmos, str. 55; *Položaj človeka v kozmosu*, str. 49.

⁴ »... das X, das sich in unbegrenztem Maße ‚weltoffen‘ verhalten kann. Menschwerdung ist Erhebung zur Weltoffenheit des Geistes.« Scheler, Die Stellung des Menschen im Kosmos, str. 40; *Položaj človeka v kozmosu*, str. 35.

»poglobil dušo«. Drugače se giblje, čisto dobesečno, po površini sebe samega; zato se trudi, da bi se temu umaknil, ne pa, da bi se ukvarjal s samim sabo; tako se zapre v svojo hišo ali pa se giblje po eni od svojih številnih poti.

Človek je kot *prebivajoči* vedno že vezan. Ko prebiva, se giblje v vezeh, ki mu jamčijo zanesljivost in orientacijo, pa tudi varnost [*Geborgenheit*],⁵ mir in zaupanje. S tem mislim, da se človek, ki realizira svoje prebivanje, na ta način zadržuje do sebe, da se zmore spomniti nase, da se s pomočjo svojih čutov poskuša usmeriti na svoj smisel. Ne pusti, da ga uravnavajo tuji cilji, hoče biti pri sebi in zasledovati lastne cilje. Je na sledi tendenci, ki prebiva v njem, potemtakem je na poti za sledmi, ki so mu že vnaprej zarisane v njegov biti-navezan na prostor, čas, soljudi.

Drugače povedano: prostor, čas, soljudje človeku ne stojijo zunanje naproti, v njem že prebivajo, kar vidimo ob temeljnih fenomenih varnosti, miru in zaupanja. Ko človek izsledi to svojo imanentno tendenco sebe-vezanja v različne načine vezave, potem se do prostora ne poskuša obnašati kar »povprek«, ampak želi biti k njemu na poti, odgovarjajoč sledi, ki vodi k varnosti, ki v njem prebiva. To pomeni: če razvije svoje razvojne možnosti v odnosu do prostora, potem se v prostoru zmore počutiti varnega, zmore občutiti varnost, kar je po pomenu enako temu, da svojo principiarno prebivanjsko zmožnost udejanja v prostoru. In če, poleg tega, v svojem biti na sledi [*Gespür*] času, ki prebiva v njem, razvije tudi odnos do svojega časa, potem je na poti po sledi časa, potem v času lahko počiva, občuti mir, kar se izenači s tem, da v času udejanji svojo principiarno zmožnost prebivanja. In končno, če v svojem iščočem izsledenju možnosti razvije navezave v odnosu do sočloveka, potem zmore zaupati in se z zaupanjem gibati z njim in k njemu, kar je identično s tem, da svojo principiarno zmožnost prebivanja realizira pri sočloveku.

Pripomniti moramo, da varnosti, miru in zaupanja nikoli ne moremo najti v neki čisti formi, ker se vedno navezujejo na drugo plat njih samih. V varnosti je vedno naseljena tudi ne-varnost, v miru nemir in v zaupanju nezaupanje. Z Aristotelovo pomočjo lahko to razmerje do varnosti, miru in zaupanja mislimo skupaj z vsakokrat kontrarnim nasprotjem kot privacijo oz. *steresis*. Grobo rečeno to pomeni, da je ontološko gledano, na primer varnost, *Geborgenheit*,

---

⁵ Beseda *Geborgenheit* sicer zajema širše pomensko območje, ki ga deloma zarisuje Wolf-Cigaletov slovar (»varnost, skritost, shranjenost«, str. 582). Prim. tudi Klugejev *Etimološki slovar*, gesli *bergen* oz. *bergen*.

primarni fenomen, iz katerega moramo tolmačiti ne-varnost, *Ungeborgenheit*, kot to izvedeno, sekundarno, ki mu primankuje oz. manjka primarnega, varnostnega. Aristotel to ponazori na primeru slepote: zanj »slep« pomeni »ne ob vsakem času svoje starosti, ampak le takrat, ko je čas, ko bi po naravi moral razpolagati s svojim videnjem, pa z njim ne razpolaga – a prav tako, če nekdo nima tega, v čem, po čem, čemu in kakor bi po naravi moral imeti«. ⁶

Človek kot *odhajajoči* je ta, ki se mora vedno usmerjati in se pri tem, česar tu ne morem izpeljati, mora ravnati po poti, po kateri gre, zato se specifično umešča, časi in srečuje drugega človeka, torej razširja spektrum svojih načinov vezave. V svojem odhajanju se, ko prebiva, ves čas premika naprej, gre iz hiše, ubere to ali ono smer, in se spet vrne. To pomeni, da človek zaradi svoje bistvene poteze biti-na-poti po možnosti nikoli ne more vztrajati le na eni zavzeti poziciji, pri določenem pogledu, pri tako ali drugače ustrojeni drži. Nasprotno, permanentno mora naprej, se spreminjati in postajati drugačen. Mora biti kritičen do samega sebe in do tega, kar mu pripada, do tega, kar je, in se v svoji kritični drži distancirati od sebe, pa tudi od drugih reči, ljudi in drugih razmerij. ⁷ To principiелno distanciranje že pomeni »odhod od sebe«, ki pa ga ne smemo razumeti negativno, v smislu zapuščanja-sebe ali obračanja-hrbta-sebi, ker misli hojo dalje in naprej. Človek, ki gre od sebe, se malo oddalji od sebe, pri tem pa še vedno ostaja navezan nase. Tako se ne fiksira in ustavi, ampak v svojem biti-na-poti ohranja »vezano prostost za« prek katere dopušča, da se mu kot »prostost za« približa kaj novega, ne da bi se zato moral izgubiti kot »vezana prostost za«.

114

V vsakem načinu hoda zato uvidimo transcendiranje, koračenje preko danega stanja. Smer koračenja zavisi od specifičnega značaja poti, po kateri se giblješ. Na primer; ko hodiš po cesti, kar se da hitro hitiš k svojemu cilju, medtem ko si v naravi, pri pešačenju, na poti k sebi samemu. Pri vsakem načinu človeškega

⁶ »... einer nicht zu jeder Zeit seines Alters, sondern nur dann, wenn er zu der Zeit, wie der Natur nach über das Sehen verfügen müßte, darüber nicht verfügt – ebenso, wenn jemand nicht hat, worin, wonach, wozu und wie er es der Natur nach haben müßte«; Aristoteles, *Metaphysik* 1022 b 26 isl.

⁷ Še posebej prim. raziskave Richarda Wisserja, ki je predelaval »kritično-krizno temeljno počutje človeka«, ki poudarja, da je človek konstitucijsko gledano bitje kritike in krize. Richard Wisser: *Filozofsko upotevanje. Verzije in perspektive* | Philosophische Wegweisung, Versionen und Perspektiven. Würzburg 1996; oz. Richard Wisser: *Nihče ni enovrsten. Spekter in aspekt ‚kritično-krizne‘ antropologije* | Kein Mensch ist einerlei. Spektrum und Aspekte »kritisch-krisischer« Antropologie. Würzburg 1997.

usmerjanja-sebe na nekaj človek obenem koraka – rečeno na slepo – nekoliko čezse, zato ga lahko načelno nagovorimo kot bitje transparence. Zato Martin Heidegger zajame bitni ustroj človeka kot »tubit«, oz. »eksistenco«, kot transcendenco: »Eksistirati izvorno pomeni prestopati. Tubit sama je prestop.«⁸

Povedano bi rada ponazorila s pomočjo označujoče pripovedi:

Človek sedi v sobi, v udobnem fotelju. Dobro se počuti, že dolgo bere knjigo. Končno vstane in prižge televizor. Kmalu ga spet ugasne, pogleda na uro: prijatelji bodo kmalu tu. Misli mu zanese v preteklost, misli na skupno doživetje, misli posežejo v prihodnost, naslednje leto bi radi šli skupaj na dopust. Zazvoni, prijatelji vstopijo. Dolgo časa se pogovarjajo. Na koncu skupaj zapustijo hišo. Usedejo se v njegov avto in se po ulici peljejo v gozd. On parkira, izstopijo in pohajkujejo po naravi. Ko se zmrači, se spet vrnejo k avtu in se peljejo po krajši poti, po avtocesti. Poslovijo se. On odpre hišna vrata, stopi čez prag, zaloputne vrata in utrujen pade v posteljo.

Iz tega opisa nespektakularnega prostega dne nekega človeka lahko povzdignemo bistvene pomene prebivanja in odhajanja, hiše in poti.

Hiša – s tem je mišljena vsakršna prebivalna forma, v kateri se človek veže in se je vezal – hiša daje človeku možnost urejanja, predmete lahko razporedimo na način, ki se nam zdi pravilen, ki nam odgovarja. Objektivno nevtralna prostorska forma teh ali onih mer postane razpoloženski prostor, ki izraža lastno doživljanje prebivajočega. V tem živetem in doživetem domu si domá, lahko se res nasloniš, sprostiš in si, kakor želiš biti.

Zato nam hiša ne nudi možnosti, da kadarkoli gremo kamorkoli ali h komurkoli, namesto tega nam nudi možnost, da se vrnemo k sebi. Če predmete razporedimo na svoj način, prostor pod našimi rokami postane naš lastni prostor. Če v miru, ki se razširja v nas, nekaj pričakujemo, na kaj upamo, po čem hlepimo

---

⁸ »Existieren besagt ursprünglich Überschreiten. Das Dasein selbst ist der Überschritt.« Martin Heidegger: *Metafizični razlogi za začetek logike od Leibniza sem* / *Metaphysische Anfangsgründe der Logik im Ausgang vom Leibniz*. *Skupna izdaja*, II. razdelek, predavanja iz let 1923–1944. 26. zvezek. Izdal Klaus Held. Frankfurt ob Majni 1978, str. 211. Prim. tudi str. 203 isl. Prim. tudi *Sein und Zeit*, 14. izdaja, Tübingen 1977, str. 364 isl; oz. *Bit in čas*, Ljubljana 1997, str. 493 isl; in še: *O bistvovanju temelja* / *Vom Wesen des Grundes*. 5. izdaja, Frankfurt ob Majni 1965, še posebej str. 18, 20, 43, 54.

ali pa se spominjamo, postane čas kot prihodnost ali preteklost v naših mislih naš lastni čas. Če drugim dopustimo, da se nam približajo in vstopijo, postane sočlovek prijatelj, s katerim se lahko gibljemo »drug k drugemu« ali »drug od drugega proč«. Zato hiša privede do bistvene vezanosti na prostor, čas in sočloveka. Nagovarja nas, saj smo ji predtem podelili naše zmožnosti, pomen in smisel.

Pot nam omogoča doseči slednji cilj.⁹ Daljo nam napravi dostopno in dopušča, da pridemo na poljubni kraj. Pot svojega smisla in pomena ne nosi v sebi sami. Namesto tega je sredstvo za nek namen – za »prihod«. Tako greš po cesti, pa ne zato, da bi se usedel na pločnik, da bi se tu dobro počutil, da bi pri branju časopisa pozabljal, ne, da bi mimoidočega nagovoril, ampak da prideš do parkirane avtomobila, žemljic pri peku, ali pa greš po otroka v vrtec. Pot vsakič premosti določeno razdaljo do končne točke, tj. odpira dostopni prostor glede na možne postavitve cilja.

116

Človek ni izključno prebivajoč, pa tudi ne izključno odhajajoč, temveč ne-utrudno niha sem in tja med obema platema samega sebe. Skoraj bi lahko govorili o tem, da je nek »biti-vmes«, da ga bistveno označujeta njegovo osciliranje in planje med hišo in potmi. Zato je, dojet terminološko, človek *pot-domov*, in to pomeni, da je na poti po sledeh k sebi samemu in se zato trudi, da išče svojo domovino v biti na sledi svoji tendenci in nujnosti tega, da se mora usmerjati na svojih številnih poteh. V njegovem prebivanju je latentno navzoče neko odhajanje, pa tudi obratno, človek prebiva tudi v svojem odhajanju.

Če pravim, da je že v prebivanju navzoče odhajanje, potem s tem ne mislim, da konkretno hodiš po sobi sem in tja; nasprotno, menim, da je v vsakem možnem načinu sebe-vezanja, ki prebivanje specifično odlikuje, že tiči možnost prej omenjenega distanciranja. Človek, ki se čuti popolnoma varnega, ki docela počiva v sebi in absolutno zaupa svojim soljudem, zastane. Dobesedno se ne gane z mesta in stagnira v svoji nepremakljivi drži. Zato je za vsakega človeka

⁹ Prim. npr. izpeljave Otta Friedricha Bollnowa v knjigi: *Človek in prostor / Mensch und Raum*. 7. izdaja, Stuttgart/Berlin/Köln 1977, pa tudi Linschotensovo raziskavo: *Cesta in neskončna dalja / Die Strasse und die unendliche Ferne*. V: *Situacija / Situation*. I. *Prispevki k fenomenološki psihologiji in psihopatologiji / Beiträge zur phänomenologischen Psychologie und Psychopathologie*. Izd. J. H. van den Berg in e.a. Utrecht/Antwerpen 1954, str. 235–260.

nujno, da v prenesenem (in končno tudi konkretnem smislu) gre ven in da dobiva tuje vtise.

Ko govorim o tem, da je v odhajanju že navzoče prebivanje, potem s tem ne mislim, da si človek opremlja najrazličnejše poti svoje biti-na-poti, naj gre za stezo, cesto ali avtocesto, da jemlje s seboj deko, zložljivi stol ali fotelj, se nanj usede in se provizorično, morda le za pol ure ustali [*einrichtet*]. S tem nasprotno mislim, da se, bržkone šele nošeni od našega prebivajočega biti-vezan, lahko svobodno in odprto gibljemo po svetu. Ker svoje možnosti vezave udejanjamo v prebivanju, razvijamo občutek, da nosimo sami sebe. S tem občutkom za biti-domač v nas, v nahrbtniku, zmoremo sebezavedno in sebedoločno zakoračiti v svet, ne da bi se morali bati, da se pri tem izgubimo na različnih poteh, ki so nam odprte.

Če se človek v udejanjanju samega sebe kot poti-domov, ko išče samega sebe, poda v neutrudno nihanje med obema bistvovalnima platema, potem je na poti po sledih domovine. Iskanje domovine zato ni iskanje zunanjega prostorsko-časovnega objekta, namesto tega misli permanentno človekovo stremljenje, da se udejanji kot bitje, za kar pa sta konstitutivni domačna *in* potna plat. Kakor sem pokazala, je zato treba biti na sledi lastni tendenci, ob tveganju novega vzeti nase »vezano prostost za« in pot k domovini razumeti kot vseživljenjsko nalogo. Iskanje po sledih domovine je zato enakopomensko s procesom človeškega poglobljanja, pri čemer se trudiš za to, da prebivaš in odhajaš kar se da intenzivno, kompleksno, zaobsegajoče in široko.

117

2. Od iskanja do odvisnosti, ali: človek v hiši ali na cesti

Če človeka tolmačimo kot pot-domov, ki jo konstituira permanentno nihanje med njegovima bistvenima platema, potem ima iskanje domovine pomen iskanja sebe samega v biti na sledi lastni tendenci. Iskanje pa se lahko pervertira in preobrne v nasprotje, če se dinamika iščočega izsledenja ustavi in se človekova dvojna struktura dobesedno raztrga, človek torej udejanja bodisi izključno svoje prebivanje bodisi izključno svoje odhajanje. Iskanje domovine postane odvisnost, ki človeka vleče v hišo ali pa na cesto.

Da bi povedano ponazorila, bi rada navedla značilno pripoved obnašanja odvisnika:

Po sobi hodi sem in tja. Nemiren, brez opore v svoji bolečini; tako ga vleče naprej, korak za korakom, stran od mesta, na katerem se ravno giblje. Tega noče, tako pravi, pa je že tam, to sta njegova volja in želja, vendar ne izhajata iz sebe, ampak, nekaj ga zgrabi in vleče k sebi. Temu vrtincu se ne more se upreti, cepetanje in topotanje ne pomagata, brez predaha ga vleče s seboj gibanje, ki ne izhaja iz njega, davno je že prenehal izhajati iz sebe, čemu pa, saj ga ima v svojih rokah, in tako se mu prepušča, ni več on sam, temveč nekdo drug in ta pusti, da ga jemlje s seboj, dokler ga ne zgrabi cilj in ga spet ne osvobodi, do takrat, ko ga vzame vase in se končno dobro počuti. Cilj ga je prisilil v njegovo srečo, zdaj mu gre dobro, počuti se domače in svobodno, tu bi rad ostal, danes, jutri, vse svoje življenje, noče nazaj v enoličnost samega sebe.

Katere pomenske vsebnosti [*Bedeutungsgehalte*] lahko zasledimo na ozadju te pomenske verige odvisnika? Kako lahko fenomenološko analizirano pomensko vsebnost ‚odvisnosti‘?

118

Tudi če v svoji sobi hodi gor in dol, sem in tja, tega ne počne po svoji volji in po svojem dejanju, neizprosno ga privlači vrtinec njegove odvisnosti. Kakor udje marionete plešejo po ritmu, taktu tuje roke, tako je izgubil voljnostni vpliv na svoje gibe, ki jih vlečejo in vodijo nevidne niti njegove odvisnosti. Na ta način ne daje smeri, ki naj bi ga v njegovem odhajanju vodila, ampak ga prej usmerja to, česar v svojem bolečem nemiru nima in česar si želi z vsemi nitmi svoje biti. Ni več on sam, odprt za to ali ono, namesto tega postane nekdo drug, njegovi bregovi so takorekoč pritrjeni in izravnani in ga zato silijo le v eno smer svoje odvisnosti.

Če to postavimo v odnos do strukture človeka, ki smo jo izdelali zgoraj, ki ga spodbuja k temu, da se udejanja v nihanju med svojima bistvenima platema, potem lahko pri odvisniku pokažemo preobrnjenje razmerja med storilcem in dejanjem, človekom in ravnanjem, vpogledom in akcijo. Tu ukrepa odvisnost, ne pa človek; odvisnost se vleče in zadržuje, ne pa človek. Odvisnost je akter, storilec, subjekt dejanja. Človek je ta, ki ga vleče, *pasivum*, utrpevaajoči.

Znotraj temeljnega pomena (pomenske strukture) odvisnosti »odvisnost deluje v človeku in skozi človeka«, lahko poudarimo naslednje pomenske elemente:

Človek je v svoji odvisnosti vržen nazaj nase kot *od-maknjeni* [*Ent-rückte*]. Sicer lahko z drugimi »kolegi« ali pa celo prijatelji skupaj jemlje droge, vendar

je na začetku le on sam, ki, kakor pravimo, »samim seboj ni prišel na čisto« in bi, dobesedno, rad »skočil iz svoje kože«. Z njim »ni vse v redu«, ni našel svoje sredine, v kateri zedinja udejanjanje obeh kontrarnih bistvenih potez. Namesto tega je od-maknjen iz te sredine in se drži v ekstremu, bodisi v hiši bodisi na cesti, kot brezdomec sebe samega. Tako je ujetnik ali ubežnik – odvisnost v njem in skozi njega ves čas deluje. Kategorija sočloveka tu ne obstaja, odvisnik se nahaja v utesnjujočem uposameznjenju, v katerem ta >ti<, ta >drugi< ni sočlovek, ampak odvisnost. Tako se vrti v krogu svojega čistega odvisnega odnosa, vedno v pogovoru s tem, kar ga vleče in od česar se ne more odpeti.

Temu se pridruži še nekaj: dvojna struktura človeka je v odvisnosti raztrgana in razdvojena, zato skozi odvisnost postane nekdo drug od tega, ki je in ki zmore biti. Ker v njem agira odvisnost, ga vleče s seboj, zmeraj zaostaja za korak. Ne more se vrniti in občutiti varnosti, ne more se ustaviti in se umiriti, ne more si zaupati in ne more zaupati drugim ljudem. Odvisnost ga permanentno vleče proti novemu prijetnemu občutku, v katerem se na videz počuti na varnem in varno. To permanentno *prestopanje-drugega-od-sebe-samega-v-potegu* zato ni identično z možnim *prestopanjem-sebe-samega-v-delovanju*. Medtem ko je ne-odvisnik v svojem biti-vezan odprt in lahko izstopi v svet, torej ima možnost, da prestopa samega sebe z lastnimi pogledi, željami in predstavami, zato da bi prišel korak naprej, tj. da zori in se še razvija, pa odvisnik sebe ne more presenetiti, ker sebe niti ne poskuša spoznati. V njem je odvisnost ta, ki izstopa in ga vodi s seboj. Tako pri sebi ni doma in se ne počuti, kot rečemo, dobro v svoji koži, razen v kratkih trenutkih, v katerih se mu v naročju njegove droge posreči za-maknjenje.

Razdelamo lahko še naslednji pomenski element:

Odvisnik, ki se ga je odvisnost popolnoma polastila, pozna zgolj prostor, v katerega ga odvisnost zapira. Označuje ga stopnjevana oblika ožine oz. širine, se pravi *utesnjujoča tesnina* ali *brezmejna širina*. Kaj to pomeni?

Človek se lahko giblje zaradi svojega života [*Leib*]. Tako lahko hodimo po naravi, pohajkujemo po cestah, obiščemo kino ali muzej, jemo v restavraciji in se na koncu spet vrnemo v našo hišo. Vsaka prostorska danost – pa naj gre za naravni prostor, cesto ali za prostor, ki ga je napravila človeška roka: muzej, kino, restavracijo ali pa našo hišo – ima le njej lastni karakter in njej lastno

---

razpoloženje.¹⁰ Gibajoči stopa v mnoge, raznovrstne prostore in tako lahko razvija možnostno stopnjo načinov svojega usmerjanja na in k prostoru.

V prostorskem doživljanju odvisnika se zunanji prostor skrči. Konkretnega prostora ni, pa naj gre za sobo, v kateri se zadržuje in v kateri si zato dejansko hoče narediti prijetno in udobno; namesto tega pa obstaja zgolj *prostor odvisnosti*, ki ga zaznamujeta nemir ali občutek sreče, rečem prebližnja tesnina ali brezmejna širina. Prostor odvisnika se zato ne plasti v mnogovrstnost življenjskih prostorskih form; namesto tega ga določa izsek bodisi utesnjujoče tesnine *ali* brezmejne širine.

Poudarimo lahko še naslednji pomenski element:

Človek, ki je ujet v rokah odvisnosti, pozna le čas, ki mu ga odvisnost diktira. Ta je vedno predolg ali prekratek, je bodisi *ubežno razgubljanje* ali *raztegnjeni pritisk*. Kaj to pomeni?

120

Človek se običajno časi na različne načine, ki so odvisni od konteksta, v katerem se giblje, in od ravnanja, ki ga vrši. Zjutraj, takrat največkrat pogledamo na uro, takoj (bolj ali manj dobro) vemo, koliko časa nam še ostane do neizbežnega odhoda v službo. Tega objektivno merljivega časa ne moremo omajati, vstanemo in se pripravimo. Čas, ki ga lahko doživimo, se temeljno razlikuje od tega objektivnega časa. Ko npr. čakamo v čakalnici zobozdravnika, postane deset objektivnih minut večnost: zdi se, da čas stoji, dobesedno se nam vsiljuje, tako da komaj zdržimo na našem stolu. Ko pa se sprehajamo po naravi, se lahko zgodi, da pozabimo na čas. Pri vsakem koraku pazimo na to, kam stopamo, naš korak prilagodimo naravnim danostim in najdemo v tišino in mir ter se odpnemo od prisil vsakdana.

Časno doživljanje odvisnika je identično s *časom odvisnosti*, ki deluje v človeku in skozi človeka.¹¹ Označuje ga bodisi počasen, trdoživ tek, ki postane

¹⁰ Glede razpoloženskega prostora prim. paradigmatike raziskave Otta Friedrich Bollnowa: *Človek in prostor* / Mensch und Raum, še posebej strani 229–243; oz. delo Elisabeth Ströker: *Filozofske raziskave o prostoru* / Philosophische Untersuchungen zum Raum. Frankfurt ob Majni 1965, še posebej str. 22–54.

¹¹ Tu ne gre za načine čutnega doživljanja, ki bi lahko kot vzrok osnavljalo odvisnostno obnašanje (kot npr. dolgčas ali radovednost), ampak za časne momente, ki jih lahko pokažemo znotraj izvrševanja odvisnosti.

viden v bolečem nemiru, pričakovanju daljnega užitka, vidnega ga napravi raztegnjeni pritisk, ki se nikoli noče končati. Ali pa ga označuje prevelika hitrost, s katero ga žene občutek ugodja, ki ga, komaj ga doseže, spet požene naprej, ga prikaže kot bežno razgubljanje. Čas odvisnika se zato ne plasti v mnogoštevnost in mnogovrstnost prikazovalnih form; odvisnost odvisnika sili v vseprebežno kratkost (užitka) v bežnem razgubljanju ali pa v preveč raztegnjeno dolgost (nemirnega pričakovanja užitka) v raztegnjenem pritisku – torej v en *ali* drugi ekstrem, med katerima ni nikakršnega prehoda.

Če na odvisnost gledamo tako, odvisnost človeku vsili cilj, *da-se-dobro-počuti-kot-drugi-od-sebe*. V odvisnosti se človek ne išče kot svojo domovino, utrdi se v nekem ali-ali. To pomeni, da v odvisnosti neutrudno ne niha med svojima bistvenima platema, ampak je namesto tega uravnan na cilj svojega odmaknjenega za-maknjenja, da ne bi prispel v sredino, temveč stran od sebe in še naprej, v en ali drugi ekstrem. Ne izgrajuje največje napetosti divergentnih sil, ampak udejanja vezi tako v hiši, kot se tudi s temi vezmi v nahrbtniku, pri svojem odhajanju usmerja na poti k novemu, pri tem pa je samo še izoliran *ali* potujoči, zaprt *ali* ubežen. Tako lahko konstatiramo, da je prišlo do obrata od ne-odvisnika: odvisnik se – ko bi se lahko imel – čuti izgubljenega. In ko se je izgubil, je na videz pri sebi.¹²

3. Rana domovine ali: na poti k velikemu zdravju

Če človeka tolmačim kot bitje, ki permanentno koraka sem in tja, med vezanostjo na svojo hišo in odprtostjo za svet, potem iskanje zanj ni nekaj postranskega, ampak že kar konstitutivno. Izraža, da človek kljub vsem vezem nikoli ne more korakati na mestu, temveč gre naprej, mora iti naprej, če se noče vrteti v vrtincu pretesne varnosti, preozkega miru in preozkega zaupanja. Dobesedno mora odpreti vrata, spustiti noter sveži zrak in se gibati, tako zunaj kot znotraj. To gibanje ima značaj iskanja, kolikor je usmerjeno na novo, še ne doseženo. Omogoča, da človek rase in zori, s tem ko si v biti-domač prizadeva

---

¹² Če takó zastavimo razumevanje odvisnosti, potem lahko, kakor se to počne danes, pod to subsumiramo ne samo kemijsko pogojene in kemijsko nepogojene forme odvisnosti, ampak lahko ugleddamo tudi različne pojavnne forme odvisnosti, kot so »alkoholik v družini« ali »znanstvenik v laboratoriju«. Medtem ko pri prvem droga »alkohol« vzame vajeti v roke in vodi, usmerja življenje, pa pri drugem – če si predstavljeno stopnjujemo v ekstrem – »delo« lahko postane droga in se zavihti v gospodarja, ki vlada brez milosti in sočutja.

za predruženje in poglobitev. To tako resno jemlje, da se lahko in da se v teku časa predružači, neutrudno želi postati drugačen in mu v tej sekundi ni treba več biti ta, ki je predtem bil. To je Heraklit pred 2500 leti izgovoril takole: »Stopamo v isto reko in vseeno ne v tisto: to smo mi in to tudi nismo.«¹³

Iskanje postane odvisnost, ko se človek zapre izključno v svojo hišo ali pa izključno postopa po cesti. To meni, da ga odvisnost odtrga od njegove možnosti nihanja-sem-in-tja med njegovima bistvenima platema in ga omeji na to ali ono plat njega samega. V odvisnosti se človek ne giblje več med prebivanjem in odhajanjem, kot odvisnik je vezan le še na hišo ali cesto. Tu je izoliran od varnosti, miru in zaupanja, ki so napotene na odhajanje, tu se ne more odpreti svetu, ki ima za svojo predpostavko prebivanje. Ker jim ni na sledi, ne more udejanjiti možnosti, ki so mu lastne, in se tako fiksira na to ali ono, daleč od svoje sredine.

Da bi to pojasnila, bi rada na kratko označila dva tipa, ki po moje ponazarjata dve temeljni formi odvisnosti. Prvi tip je tip zbiratelja,¹⁴ ki bi ga označila za *ujetnika* [*der Eingespernte*]. Drugi tip pa je ta, ki celo življenje preživi na kolesu¹⁵ in bi ga označila za *ubežnika* [*der Flüchtende*]. Medtem ko ujetnik čepi v najzakotnejšem kotu samega sebe in se skriva pred seboj, blodi ubežni vsepovsod in nikjer in si gre s poti.

122

Začenjam z zbirateljem:

Njegov obraz ni imel ust, nosu, le veliko oko, ki je tičalo na vrhu brade. Obraz je bil gol, nikoli mu ni bilo treba govoriti in vohati, saj so ljudje izpadli iz njega. Morda že v otroštvu, morda šele kasneje.

Tam v njem, kjer so mu manjkali ljudje, tja je tlačil reči. Zalebdel je po stopnicah navzdol, nihče ga ni videl in opazil, potem pa je s svojimi okroglim očesom krožil po cesti. Ko je fiksiral plen, je bliskovito zgrabil. In pohitel

¹³ Die Vorsokratiker. Die Fragmente und Quellberichte übersetzt und eingeleitet von Wilhelm Capelle. Stuttgart 1968, 112. Prim. *Predsokratiki*, Ljubljana 1946, 1988, 2002.

¹⁴ Označujoči opis je izvleček iz mojega proznega besedila *Zbiratelj* | Der Sammler, ki je izšel v mapi z omejeno naklado leta 1996, skupaj s fotografijami Norberta Miguleta, kot projekt »Tischgesellschaft« v frankfurtskem Künstlerhaus Mousonturm.

¹⁵ Besedilo je izvleček iz moje še ne objavljene pripovedi *Moški s kolesom in prtljago* | Mann mit Fahrrad und Gepäck, ki je nastala v času kulturnih tednov leta 1997 Ostendu (Frankfurt).

navzgor. Znotraj se je razgledal, medtem ko je v mislih že spet preiskoval cesto. Ali pa je brskal po smeteh, kar je počel najraje.

Kam naj ga spravim? Mali mož je vztrepetal, ker plena ni mogel skriti. Z roko si je šel čez pičle lase in se prijel za tilnik. Njegovo oko je obdelovalo sobo, vrata se je še dalo odpreti. Druga soba je bila zaprta. Njegovo oko je sestavilo obe skladovnici in nato eno previdno dvignilo, da bi jo lahko spet postavilo na staro mesto. Centriralo se je in tiščalo, potiskalo in zlagalo. Pomagalo pa ni nič.

Po celem stanovanju so se listi zajedali v regale, črke so se hudo ranile in se zaradi prahu vnele. V vročici so brlele do nečistljivosti in na koncu nepremično obležale. Oveneale, zgnite kakor oba lonca z rožami na omari. Edinega stola v stanovanju so se držali rozasti drogovi s svojimi krušljivimi nohti in čisto zraven je iz starega stroja kapljala črna, gosta kri.

V kuhinji so lepljivi madeži lizali tla in se mešali s prahom in umazanijo. Plesnivi ostanki so plesali po robovih praznih konzerv, ki so se kopičile od tal do stropa.

Mož je začutil, kako se je bes iz trebuha plazil v roke in s silnim gibom izstrelil plen v sobo. Pognal se je po stopnicah in vrgel ključ v kanal. Čemu naj bi ga še potreboval.

Usedel se je na ulico, s hrbtom ob steni, pritegnil noge, usločil roke. Želel je biti sam, če bi kdo prišel. Koraki ljudi, ki so izpadli iz njega, so se bližali in oddaljevali, ne da bi izgubili svoj takt. Dlje ko so hiteli mimo njega, bolj so se tišali v njegovih ušesih. Končno so izginili, kakor ulica, ki je bila zdaj manjša od njegove praznine.

Mali mož se je naježil v svojem očesu, le njegov pogled je oprezal ven. Medtem ko je čakal na novi plen, ni mogel izgubiti svojega življenja. Ležalo je po predalih, omarah in regalih. Ali pa je velo mimo njega in padalo v njegov goli obraz.

Zbiratelj, ki ne le kdaj pa kdaj kaj spravi in shrani, temveč je njegova dejavnost zbiranja odvisnostno izrojena, kopiči reči, da se mu ne bi bilo treba konfrontirati s samim sabo. Odvisnost mu dovoli, da osamljen čepi v svoji hiši, na

koncu pa ga prežene iz nje, ker vsako zadrževanje tam služi le nemirnemu sebe-usmerjanju na drogo »zbirateljski objekt«. Doma ne more biti domačen, vseeno pa se je zaprl vanjo z vsemi svojimi občutki, goni in mislimi, zavestnim in nezavestnim, in s svojimi predmeti. Zbiratelj čepi v svojem domu kot v bunkerju, usmerjen edinole na to, da se ne osvobodi in ponovno ne sprejme ključa, ki ga ima odvisnost v rokah. Zbiratelj je ujetnik, nesposoben, da bi dejansko prebival znotraj, da bi doživel varnost, mir in zaupanje, nesposoben, da bi dejansko šel ven, izkusil svet.

Mnogovrstnost možnih načinov navezovanja in odhajanja se pri njem reducira na izključno fiksiranost na vsakokratni »plen«, ki se izraža v drži opazujočega čepenja. V tem nedostopnem in zapirajočem se umikanju, pri katerem ga obdajajo debeli zidovi odvisnosti, ujetnik ne more več dojeti tega, kar je zunaj dosega njegove otrple odvisnosti. Tako se ne zmore razvijati naprej v povezovanju divergentnih sil, namesto tega mora stopati na mestu, v praznini ne-dejanskega-postajanja svojih možnosti.

124 Prehajam k tipu ubežnika, ki bi ga rada ponazorila na človeku, ki celo življenje preživi na kolesu:

Z nogo je na poti na kolesu, glavo, trup in roke je izgubil v svoji mladosti, morda tudi malo kasneje, tega se ne ve tako natančno. Nekoč je počila rana, gnojno žarišče, zarezano s tujo roko, je to važno? Ker se je zalezal v svoje bolečine, jih nikomur ni mogel poslati, zato ga je potegnilo noter, globlje in globlje v muke, kjer je v omotici svobode, tam kjer ga je gnojna tesnina utesnila, končno odvrgel svoj život.

Zdaj pa se vse veže okoli njegovega kolesa, nihajoč se rine naprej. Stopalo pritiska pedal, enakomerno, v monotoni indiferenci.

Za to nogo ne more biti nikogar drugega, razen če gre za cesto, tudi ta je preveč težavna. Tako se raje usede na pedal in uživa blagi pritisk, ki izhaja iz dotika. Ve: pedal je mir vseh reči. Pedal je, ki zmore kljubovati krvotoku njegove biti in obdrži ravnotežje. Ne vleče ga v vrtinec postajanja in minljivega, v poteg žalosti in muk.

Vzgibane so ceste, na katerih se ni mogoče srečati. To vidimo po stopalih: tekajo po pločnikih in so z vsakim korakom že korak naprej. To se vidi po

---

ustih: odmetavajo besede, ne da bi pazile na to, če se je veter umiril. To vidiš po očeh: preden se križajo za čelom, že tečejo ven, na beton in asfalt.

Stopalo vsega tega noče. Prihuli se k predalu in enakomerno vleče svoje stanovitne poti. Uspelo je, premagalo je usodo, zmagoslavno mu je podelilo značaj trajanja. Ono in pedal sta edina, upirata se temu večnemu vračanju enakega, sta večno v minljivem.

Ko je ulica polna, ko noge, usta in oči hudo tekajo po njej, nikomur ni tesno, ker je vsak daleč stran.

Na kolesu prevažajoči si gre s poti, a ne tako, da kakor zbiratelj čepi v poslednjem kotu svojega bunkerja in se zapira za debele zidove, ampak ko vse svoje hotenje usmeri zgolj na to, da pride stran in naprej, boječe in trepetavo usmerjen na to, da se mu ni treba ustaviti. Želel bi tja ali sem, natančno tega ne ve, tako je permanentno na poti, brez miru in počitka. Ker je njegova sposobnost prebivanja uplahnila, z njo pa možnost, da bi se vezal, nima ničesar, česar bi se lahko oprijel, razen zadrževanja v samem potovanju. Vozeči beži v svet, gre mu edino za to, da se ne vrne. Vozeči je ubežnik, nesposoben, da bi se dejansko usmeril noter, da bi živel varnost, mir in zaupanje, nesposoben, da bi res šel ven, da bi izkusil svet v njegovi kompleksnosti.¹⁶

125

Pri ubežniku je spekter načinov vezave in načinov odhajanja reduciran na ožino pedala, na katerem res ne more pognati korenin. Ožina pedala mu ne dovoli, da

---

¹⁶ V svoji disertaciji *Antropološko sovisje med hrepenenjem in odvisnostjo* | Der anthropologische Zusammenhang zwischen Sehnsucht und Sucht iz leta 1993, je Mathias Vogt iz perspektive treh kratkih portretov mladih odvisnikov razlikoval med »tipom ‚iščočega‘« in tipom »ubežnika«. Ne glede na zunanje diferentno razlikovanje – njegov tip iščočega je zame ubežnik, ki neutrudno potuje na kolesu, in ubežnik je zame ujetnik, ki se umakne v svojo hišo, in sama sem ga eksemplarno označila za zbiratelja – zadeva tudi po Vogtovem razlikovanju cilja v isto smer. Glede na navzoče strukturno tolmačenje bistva človeka, ki je v ozadju, je razgrnjena; razumemo, zakaj nam je blizu, kar Vogt piše.

Vsakemu tipu lahko tendenčno pripišemo tudi uživanje specifičnih drog: »Medtem ko iščoči preferira preparat iz cannabisa (blagi halucinogeni) ali pa močnejše halucinogene kot LSD, mescalín, je ubežnik bliže alkoholu, opiatom ali uspavalom« (72). Tu se Vogt omeji – ta »katalogizacija je do neke stopnje samovoljna, saj je iščoči lahko tudi ubežnik in narobe« (72).

Po moje lahko to domnevno »samovoljo« upravičimo s tem, da vsaka človekova bistvena poteza nosi v sebi svojo nasprotno bistveno potezo. Kakor je človek kot odhajajoči neprestano navezan na prebivanje, tako ima prebivanje že v sebi odhajanje. Tudi ujetnik ostaja v svoji odmaknjenosti v hiši potencialno odhajajoč, kot tudi ubežnik lahko prebiva, vsaj v možnosti.

---

bi zavzel stališče, iz katerega bi potem lahko korak za korakom zavzel novo stališče in spremenjeno držo, saj ga že vleče naprej. Tako se pri pedaljenju med kontrarnima platema bistva svojega življenja – kakor ujetnik – v teku življenja ne zmore postopoma poglobljati, namesto tega mora zakrneti v praznini svojega enakoličnega stopanja na mestu.

Kakor izhaja iz analize pomena zbiratelja in popotnika na kolesu, ujetnika in ubežnika, gre pri obeh tipih za formi odvisnosti, ki rezultirata iz tega, da človek ne more izslediti možnosti, ki se nahajajo v njegovem prebivanju in odhajanju. Oba tipa zaustavita dinamiko, imanentno neutrudnemu nihanju med obema bistvenima potezama, ki bržkone izražata najlastnejše v človeku. Poleg tega se obe bistveni potezi, ki si nujno pripadata kot plati medalje, razlomita in človeka silita na eno ali drugo plat njega samega. V tem raztrganju in blokiranju človeškega biti domač in biti-na-poti postane njegova zmožnost iskanja odvisnost, ki ga ne odpira in osvobaja, ampak ga izžene iz sebe in odtuji od sebe.

126

Zato v odvisnosti dóma ni mogoče najti. Odvisnika porine v brezdomstvo, bodisi v hiši bodisi na poti. In nasprotno, če človek v iskanju domovine zmore, ustrezajoč dvojni strukturi svojega bistva, biti na poti k samemu sebi, potem se poda na pot vélike ozdravitve. Te ne doseže v ugotavljanju in fiksiranju samega sebe v eni formi odvisnosti, ampak v neutrudnem prizadevanju, da sprejme svoj biti-vmes, da bi v vzdržanju in potrjevanju svojega interkulturnega nasprotja lahko postal mnogovrsten, strukturiran nasprotnostno, zajemajoč, širok in globok. Rana domovine se od tod ne kaže kot zlo, ki ga je treba kar se da hitro odstraniti, ampak oživi biti-na-sledi za lastno tendenco, da se lahko veže in usmerja. Človeku sploh šele omogoča, da lahko poišče v njem prebivajočo sled in si vedno znova želi izboriti varnost v prostoru, mir časa, zaupanje do soljudi. Če se ta rana zapre, človek nenazadnje zboli. Po svoji možnosti se ne zajema več kot »vezana prostost za«, ampak se utrdi in se fiksira, in se v tem zreducira na ozki tir ali na drugo plat sebe samega. Domovina zato ni zgolj kraj otroštva ali samo kraj, na katerem živijo ljudje, s katerimi se čutiš še posebej povezanega, narobe, domovina že vnaprej prebiva v človeku. Udejanja se, če človek vzame nase proces udomljenja, če se celo življenje trudi vedno znova izboriti si sredino med obema bistvenima platema, ki je on sam

Prevedel Aleš Košar

LITERATURA:

- Bollnow, Otto-Friedrich: Mensch und Raum. 7. Aufl. Stuttgart/Berlin/Köln 1977.
- Heidegger, Martin: Vom Wesen des Grundes. 5. Aufl. Frankfurt am Main 1965.
- Heidegger, Martin: Sein und Zeit. 14. durchges. Aufl. mit den Randbemerkungen aus dem Handexemplar des Autors im Anhang. Tübingen 1977.
- Heidegger, Martin: Metaphysische Anfangsgründe der Logik im Ausgang vom Leibniz. Gesamtausgabe II. Abt.: Vorlesungen 1923–1944. Bd. 26. Hrsg. v. Klaus Held. Frankfurt am Main 1978.
- Joisten, Karen: Philosophie der Heimat – Heimat der Philosophie. Berlin 2003.
- Linschoten, J.: Die Strasse und die unendliche Ferne. In: Situation. I. Beiträge zur phänomenologische Psychologie und Psychopathologie. Hrsg. J. H. van den Berg u.a. Utrecht/Antwerpen 1954, 235-260.
- Scheler, Max: Die Stellung des Menschen im Kosmos. 10. Aufl. Bern und München 1983.
- Ströker, Elisabeth: Philosophische Untersuchungen zum Raum. Frankfurt am Main 1965.
- Vogt, Matthias: Der anthropologische Zusammenhang zwischen Sehnsucht und Sucht. 1993.
- Die Vorsokratiker. Die Fragmente und Quellenberichte übersetzt und eingeleitet von Wilhelm Capelle. Stuttgart 1968.
- Wisser, Richard: Philosophische Wegweisung. Versionen und Perspektiven. Würzburg 1996.
- Wisser, Richard: Kein Mensch ist einerlei. Spektrum und Aspekte »kritisch-krisischer« Anthropologie. Würzburg 1997.